

government. The powers of the monarch are very limited and reduced to ceremonial functions. The country has gained a unique experience in applying of proportional electoral system. Its special mechanisms provide an opportunity to ensure the stability of the parliamentary coalition and government. Due to significant restrictions on the powers of the monarch, the typical functions of the head of state are divided between the head of government and parliament. Local self-government bodies are endowed with significant powers. The elements that are expedient to apply in domestic practice are highlighted.

Key words: political system, limited monarchy, proportional electoral system, talman.

Стаття надійшла до редколегії
21.11.2018 р.

УДК 911.3:327:351.746(100)

Віктор Патійчук

Регіональні аспекти сучасних міжнародно-безпекових проблем

Узагальнено поняття міжнародна та регіональна безпека, безпекові загрози й виклики, глобальні виклики та глобальні проблеми. Розглянуто зміст головних безпекових проблем у глобальному контексті. Проаналізовано основні безпекові проблеми в регіональному контексті. Визначено ступінь впливу безпекових загроз на функціонування безпекової системи регіонів світу. Досліджено основні диспропорції у безпековому розвитку регіонів планети. Розкрито основні недоліки у функціонування сучасної безпекової системи регіонів і світу загалом. Вказано на необхідність вирішення актуальних безпекових проблем і вжиття колективних заходів щодо їх подолання та локалізації.

Ключові слова: безпека регіону, просторові характеристики безпеки, глобальна безпека, безпекова загроза, безпековий виклик, регіональні безпекові проблеми, глобальні проблеми, міжнародні відносини.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна міжнародна система характеризується підвищеною політичною напруженістю, жорсткою економічною конкуренцією та наявністю багатьох міжнародних та внутрідержавних конфліктів, уключаючи військові, що загалом призводять до дестабілізації міжнародної та регіональної безпеки й становлять серйозні загрози для розвитку світу. Окрім того, багато безпекових загроз уже зараз носять глобальний характер і потребують докладання багатьох міжнародних колективних зусиль для їх локалізації та вирішення. В ранг останніх уключають такі, що фахівцями визнані як глобальні проблеми розвитку людства, серед яких наприклад, ядерна загроза та високий ступінь мілітаризації окремих держав і регіонів світу; наявність значного числа збройних конфліктів; підвищений ступінь сепаратизму та терористичної діяльності в окремих регіонах та країнах світу; наявність значного числа біженців та неконтрольованих міграцій; проблема економічного відставання країн третього світу; часті техногенні катастрофи та стихійні лиха; небезпечні екологічні явища та катастрофічне забруднення навколишнього середовища й вод Світового океану; поява багатьох небезпечних явищ унаслідок парникового ефекту (зміна клімату, танення льодовиків, затоплення окремих територій тощо) й зменшення озонового шару планети; вичерпність мінеральних ресурсів та дефіцит паливних матеріалів; складні демографічні проблеми в багатьох країнах і регіонах світу; висока смертність населення в країнах, що розвиваються; поширеність багатьох небезпечних і невиліковуваних хвороб, як наприклад СНІД, онкохвороби та інші захворювання; проблеми безробіття, голоду й зубожіння населення в країнах Африки, Азії та Латинської Америки тощо. Особливо чітко спостерігаються суспільно-політичні та соціально-економічні й екологічні зміни у світі на регіональному рівні, що потребує вжиття складних комплексних заходів щодо їх регулювання й потребує наукового узагальнення.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Міжнародні безпекові проблеми постійно моніторяться

різноманітними науковими підрозділами не тільки в межах окремих держав, а й регіональними та світовими безпековими організаціями, наприклад, такими як ООН, ОБСЄ, МАГАТЕ, ВООЗ, ФАО та ін. Зростання безпекових загроз перебуває в науковій увазі науковців із різних країн світу, включаючи українських. Так, наприклад, питаннями ядерних загроз займалися такі вчені, як Г. Новицький, О. Маєр, О. Білорус, О. Васюта, А. Гальчинський, Б. Губський, О. Чумаченко, В. Шевчук та ін. Проблема політичного розвитку держав в умовах глобалізації та наявності значних проблем присвячені наукові доробки О. Білорус, О. Васюти, А. Гальчинського, Б. Губського, Д. Лук'яненко [8], А. Філіпченко [17], Є. Хлобистова, О. Чумаченко, В. Шевчук, Я. Тимківа [16], Л. Артюшина, О. Тевелева, Н. Каменської та ін. Безпекові проблеми досліджують також О. Бондарук [3], А. Бохан [4], В. Ліпкан [7], О. Пилипенко [11] та ін. Вони дослідили внутрішній і зовнішній контекст формування міжнародної та національної безпеки. На їхню думку, на сьогодні спостерігається утворення глобальних центрів сили впливу на світові процеси через активізацію нових форм конкуренції учасників міжнародних відносин – держав-лідерів економічного розвитку, транснаціональних корпорацій та банків, світових виробничих центрів, техномегаполісів, міжнародних неурядових організацій тощо [7]. Проте регіональний контекст безпекових проблем у просторовому масштабі в них розкритий, на нашу думку, недостатньо, що й стало причиною вибору тематики цієї наукової статті.

Об'єктом дослідження є регіональна система безпеки в глобальному масштабі. **Предметом дослідження** – просторові особливості поширення різноманітних безпекових загроз, які становлять регіональну та світову небезпеку. Основними **завданнями** публікації є характеристика регіональних безпекових проблем.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Глобалізація світового геополітичного простору та інтернаціоналізація господарсько-екологічних проблем призводить до трансформації сучасної системи міжнародної безпеки. Під останньою слід розуміти систему забезпечення стабільності та миру в країнах і регіонах світу за рахунок створення міжнародних безпекових організацій та інституцій, підписання колективних безпекових договорів, налагодження процесів вирішення міжнародних конфліктів та розв'язання інших проблем міжнародного життя мирним шляхом із взаємною запорукою і контролем за всіма небезпечними проявами міжнародного суспільно-політичного життя. Глобальна безпека (фр. *global* – загальний, *globus* – земна куля) – це система діяльності міжнародних інституцій задля забезпечення та підтримки миру в регіонах світу, що базується на комплексній взаємодії безпекових організацій різного рівня та суб'єктів міжнародного права різних рангів міжнародної взаємодії. Вона розглядається як запорука колективної безпеки та підтримання миру й стабільності в усьому світі. Науковці розглядають глобальну систему безпеки як одну з наукових концепцій існування міжнародної системи в період функціонування мультиполярного світу [15].

Отже, міжнародна безпека – це світопорядок, в якому створені сприятливі умови для стабільного (нормального) розвитку держав та інших суб'єктів міжнародного права. В умовах міжнародної безпеки кожна держава має найкращі умови для проведення політики, спрямованої на підвищення матеріального рівня життя людей, вільного розвитку особистості, забезпечення в повному обсязі прав і свобод людини та громадянина [7]. В широкому розумінні міжнародна безпека включає в себе комплекс політичних, економічних, гуманітарних, інформаційних, екологічних та інших аспектів міжнародного співжиття. У вузькому – тільки військово-політичні аспекти міжнародного співжиття. Право міжнародної безпеки – галузь міжнародних відносин, що являє собою систему принципів і норм, котрі регулюють військово-політичні відносини держав із метою забезпечення миру та стабільності в регіонах світу [11]. Його норми спрямовані на забезпечення як регіональної, так і національної безпеки. Джерелами права міжнародної безпеки є міжнародні договори, дво- й багатосторонні угоди, обов'язкові рішення міжнародних організацій, насамперед Ради Безпеки ООН тощо. За основу права міжнародної безпеки беруться загальновизнані принципи сучасного міжнародного права та принципи мирного співіснування країн – поважання прав і гідності інших держав, їх територіальної цілісності; невтручання у внутрішні справи держав; незастосування сили або загрози силою; непорушність державних кордонів; мирне вирішення спорів; співпраця між державами тощо [16].

Багато фахівців зазначають, що будь-яка загрозна подія в якомусь регіоні планети – збройні

конфлікти, природні катаклізми, техногенні аварії та акти міжнародного тероризму – відразу ж негативно позначається в інших його частинах [7]. Тому світова громадськість ставить перед собою завдання вдосконалення універсальної системи міжнародної безпеки, основи якої закладені у положеннях Статуту ООН, адже йдеться про безпеку суспільства загалом на планеті та забезпечення їй захист прав людини та громадян кожної із країн світової спільноти.

Регіональна безпека є однією із форм міжнародної колективної безпеки, яка функціонує в регіональному масштабі й покликана захистити не тільки мир у регіоні та колективні інтереси, а й суверенітет та національні інтереси її держав-учасниць. Вона базується на принципі взаємодопомоги та взаємної запоруки, а також на положенні про те, що мир у регіоні та світі є неподільним і потребує колективної підтримки. Кожен член регіональної системи безпеки повинен прийти на допомогу своїм сусідам або іншим державам регіону всіма можливими засобами: дипломатичними, економічними акціями, а в разі збройної сутички – й військовими. Такі регіональні безпекові заходи можуть здійснюватися в рамках регіональних договорів (наприклад, європейська безпека, безпека країн Близького та Середнього Сходу, африканських країн тощо), у межах діяльності ООН та на рівні інших міжнародних організацій.

Порушують функціонування системи безпеки та баланс сил у будь-якому регіоні різноманітні безпекові виклики й загрози. Під останніми слід розуміти стан динаміки системи, коли небезпека або порушення нормальних умов її функціонування в силу певних причин і чинників може спричинити збій у розвитку системи, сприяти її дестабілізації та зупинити її діяльність, а в кінцевому випадку може призвести до деградації (руйнування) цієї структури. Під загрозами розуміють також сукупність умов та чинників, які перешкоджають реалізації діяльності систем безпеки, створюючи загрозу безпеці. Вони бувають різноманітними – внутрішніми й зовнішніми, об'єктивними та суб'єктивними. Ці протиріччя часто носять ознаки суспільно-політичного, політико-правового, ресурсно-екологічного та інших видів, а також бувають антропогенного й природного походження (включаючи природні катастрофи та катаклізми), що можуть спричинити збої в роботі системи забезпечення безпеки й порушувати умови функціонування життєво важливих сфер населення країни та створювати передумови для втрати державою суверенітету, економічної та фінансової незалежності держави тощо. Вони також можуть сприяти порушенню територіальної цілісності держави, як наприклад, анексія Росією Криму в Україні. Фахівці у сфері національної безпеки серед загроз виділяють групи природного, техногенного, демографічного, економічного, військового, гуманітарного та іншого характеру [7].

До безпекових викликів слід віднести проблеми порушення функціонування нормального стану безпеки, які потребують негайного втручання з метою врегулювання або вирішення проблемної ситуації, що склалася. Виклик безпеки слід розуміти як складовий елемент загрози, разовий або багаторазовий (інколи повторний) збій функціонування системи безпеки будь-якого об'єкта (суб'єкта) функціонування, а також суперечливу дію (протидію) суб'єктів міжнародної безпеки, котрі намагаються порушити баланс сил. Серед перешкод розвитку регіональній та національній системі безпеки фахівці часто виділяють макрозагрози – наявність вагомої небезпеки для національних інтересів держави (груп держав), що зумовлена виникненням критичної ситуації, яка може негативно відобразитися на усій безпековій системі держави або регіону та життєво важливих безпекових станах країн для їх існування як природного, так і штучного походження (природні стихійні лиха, військові дії, різка девальвація національної валюти, небезпечна санітарно-епідеміологічна ситуація тощо) [11]. Мегазагрозою є наявність існування небезпечних чинників, які можуть негативно вплинути на усю систему безпеки країни (регіону, світу), а також здійснити нищівний вплив і становити загрозу для існування людства на планеті загалом (можливість застосування ядерної зброї та інших видів масового знищення, космічні катастрофи – падіння метеоритів тощо).

Серед основних глобальних та регіональних безпекових загроз планети фахівці відносять багато факторів: глобалізацію, політичну та економічну інтеграцію, конвергенцію, регіоналізацію, сепаратизм, тероризм, демографічні проблеми, голод, поглиблення екологічної кризи тощо [17]. Їх часто у науковій літературі називають глобальними проблемами людства або існування планети загалом.

Таким чином, глобальні проблеми – це сукупність життєвоважливих загроз для населення

великих регіонів світу й планети загалом. Від їх вирішення залежить подальше існування людства, можливість соціально-економічного та культурно-цивілізаційного прогресу. Глобальні проблеми виникають на базі існування складних регіональних загроз, що перейшли межі свого територіального розвитку й загрожують населенню усїєї планети. Тобто вони мають інтернаціональний та всепланетарний характер і можуть стосуватися взаємин між країнами світового співтовариства, відносин між суспільством і природою, включати проблеми ресурсозабезпеченості, екологічного, санітарно-епідеміологічного, демографічного, військового та техногенного характеру. Науковці розрізняють такі види глобальних проблем: демографічні; екологічні; енергетичні; техногенні катастрофи [13].

На думку фахівців, найбільш небезпечною глобальною та регіональною загрозою є наявність ядерної зброї в багатьох країнах світу та можливість розв'язання третьої світової війни із використанням зброї масового знищення, включаючи ядерну, хімічну та біологічну (бактеорологічну), а на сучасному етапі наукового розвитку ще й сейсмічну та психотропну [3]. Тому запобігання третій світовій війні, яка може бути ядерною, залишається найважливішою глобальною проблемою людства. У регіонах світу накопичено значний ядерний потенціал (табл. 1). Найбільшу кількість ядерних боєголовок та найбільш озброєними у світі є США, РФ, Франція, Китай, Великобританія, Індія та інші держави.

Таблиця 1

Найбільш озброєні країни світу в 2016 р.*

Країна	Чисельність ядерних боєголовок	Сухопутні війська, кількість солдат	Танки, одиниць	Військово-морський флот, кількість моряків	Військово-повітряні сили, кількість пілотів	Літаки, одиниць	Загальна чисельність військ, млн осіб
Росія	10000	348000	12000	172000	185000	1500	1
США	8500	472000	7900	371000	345000	2700	1,4
Великобританія	225	114000	616	44000	55000	429	0,2
Франція	300	170000	834	50000	61000	517	0,4
Китай	240	1700000	6000	220000	420000	40000	2,5
Німеччина	-	221000	2815	27000	73000	457	0,3
Японія	-	147000	1070	43000	44000	331	0,25
Індія	80	1100000	3414	53000	150000	774	1,3
Бразилія	-	190000	178	49000	50000	268	0,3
Україна	-	68000	735	14700	43100	247	0,19

* Складено за: [12].

Ядерна зброя характеризується великою потужністю й різною вражаючою дією, яка визначається впливами на навколишнє середовище ударної хвилі, світлового випромінювання, проникаючої радіації, радіоактивного зараження та електромагнітного імпульсу [12]. Хімічна зброя призначена для отруєння людини та всього живого за допомогою бойових отруйних речовин – газів, рідини або твердих речовин. Засобами її застосування є ракети, міни, снаряди, бомби або розпилення небезпечних отрутохімікатів із літаків. Отруйні речовини здатні укорінюватися й переміщатися по трофічних ланцюгах, створюючи високу токсичну небезпеку для життєдіяльності організмів. У великих кількостях хімічна зброя застосовувалася під час Першої світової війни та у В'єтнамі. У наш час створений принципово новий клас бойових отруйних речовин нервово-паралітичної дії (зарин, табун, зоман тощо), а також отруйні речовини психогенної, загальноотруйної та задушливої дії. Всі вони негативно впливають на природні екосистеми, викликаючи масові ураження людей, загибель великої частини популяцій будь-яких хребетних тварин, рослин. Бактеріологічною (біологічною) зброєю називають бактеріальні засоби (бактерії, віруси), отрути (токсини), призначені для масового ураження людей. Використовуються за допомогою живих переносників захворювань (гризунів, комах тощо), або у вигляді боєприпасів, начинених зараженими порошками або рідиною [13]. Бактеріологічна зброя може викликати масові інфекційні захворювання людей і тварин чумою, холерою, сибірською виразкою та іншими хворобами, навіть попадаючи в їх організм у малих

кількостях. Багато бактерій здатні утворювати спори, які можуть зберігатися в ґрунті протягом десятиріч. Ліквідація усіх видів зброї масового знищення – єдиний реальний шлях запобігання глобальній екологічній катастрофі, пов'язаній із воєнними діями [2]. Зараз зброя масового знищення загрожує самому існуванню планети.

За об'єктивними законами – з розвитком демократії у регіонах світу – повинна була б розвиватися й миролюбність держав і народів. Проте такої закономірності не спостерігається, а навпаки – зростає процес озброєння, мілітаризації та ворожих настроїв проти своїх конкурентів, включаючи й діяльність світових геополітичних центрів (США, РФ, ЄС, Китаю та ін.) [2]. Особливо небезпечною та конфліктостимулюючою є мілітаризація – посилення влади військових та підвищення їх ролі в діяльності держави, поширення військових законів та дисциплін на цивільні галузі господарства країни, з метою втручання у справи інших держав чи придушення опору внутрішніх опозиційних сил, а також захисту від іноземної інтервенції тощо. Вона включає дії державних органів у сфері політики, економіки та соціальної сфери, які спрямовані на нарощування військової могутності держави. Мілітаризація характеризується нарощуванням гонки озброєнь, збільшенням державних видатків на армію, розширенням воєнної промисловості в мирний час, створенням воєнно-промислових комплексів, перерозподілом національного багатства на військові цілі, посиленням державних податків, які поступають переважно на потреби армії, значною інфляцією в країні та підвищенням цін на товари масового споживання тощо. За експертними висновками, найбільш мілітаризованими та озброєними країнами світу у 2016 р. були США, Росія, Великобританія, Франція, Китай, Німеччина, Японія, Індія, Бразилія, Україна, а також країни Близького та Середнього Сходу (насамперед Ізраїль, Саудівська Аравія, ОАЕ, Іран та ін.) (рис. 1). Між ними відбувається жорстка конкуренція не тільки з виробництва, а й за ринки збуту військово-промислової продукції та озброєння [1]. Накопичення великої кількості зброї та різноманітних озброєнь веде до розв'язання регіональних конфліктів і спричинює можливість початку світової війни, чого не можна ні в якому випадку допустити світовій громадськості, адже її наслідки можуть бути непередбачуваними й призвести до загибелі людства на планеті [1].

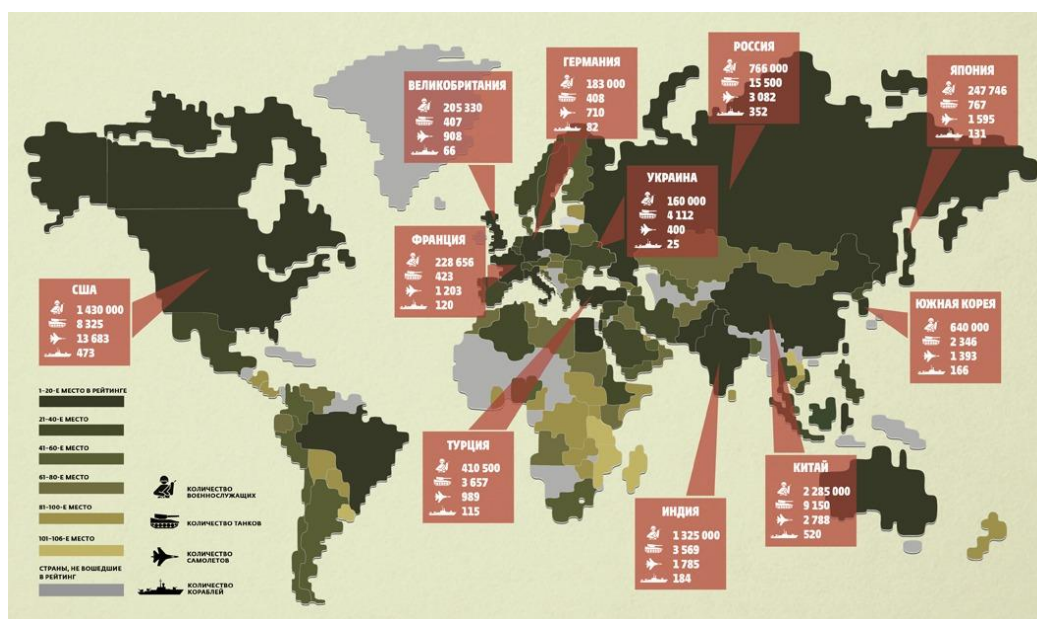

Рис. 1. Рейтинг військової могутності країн світу [14]

Американський Центр всеохоплюючого миру (CSP), за даними на початок 2017 р., нарахував 36 війн. Безпосередню участь у них беруть 28 держав. Із них майже половина (13 країн) мають затяжні конфлікти – такі, що тривають понад 10 років. До переліку країн із затяжними конфліктами слід віднести Афганістан (36 років), Колумбію (39 років), Демократичну Республіку Конго (22 роки), Індію (62 роки), Ірак (34 роки), М'янму (66 років), Нігерію (17 років), Пакистан (17 років), Філіппіни (42 роки), Сомалі (26 років), Судан (31 рік) і Туреччину (30 років) [10].

Окрім того, багато країн світу, у тому числі й Україна, яка сама перебуває в стані збройного конфлікту на Сході, виробляють та експортують зброю до конфліктних регіонів світу, що стимулює їх ескалацію та подальші військові дії [12]. Це, на наш науковий погляд, є недопустимим та потребує вжиття відповідних запобіжних безпекових заходів. Згідно офіційних даних та експертних висновків СППРІ, наша країна разом із США, Росією, Францією, Німеччиною, Іспанією, Італією, Голландією, Ізраїлем та Китаєм входить у десятку експортерів зброї на міжнародному ринку озброєнь (рис. 2). Досить актуальною в новому тисячолітті є загроза неконтрольованого розповсюдження ядерної зброї по всьому світові, можливість використання її терористами у своїх цілях [19]. Досить небезпечною є також загроза переростання локальних збройних конфліктів у світову війну. Загострилася проблема цивілізаційної взаємодії, взаємної адаптації суспільства з різною культурою. На зміну ідеологічним конфліктам приходять складні цивілізаційні конфлікти, які посилюються релігійною та етнічною складовими. Саме вони є головним джерелом релігійної нетерпимості, етнополітичної напруженості, фанатизму та екстремізму (міжнародного тероризму).

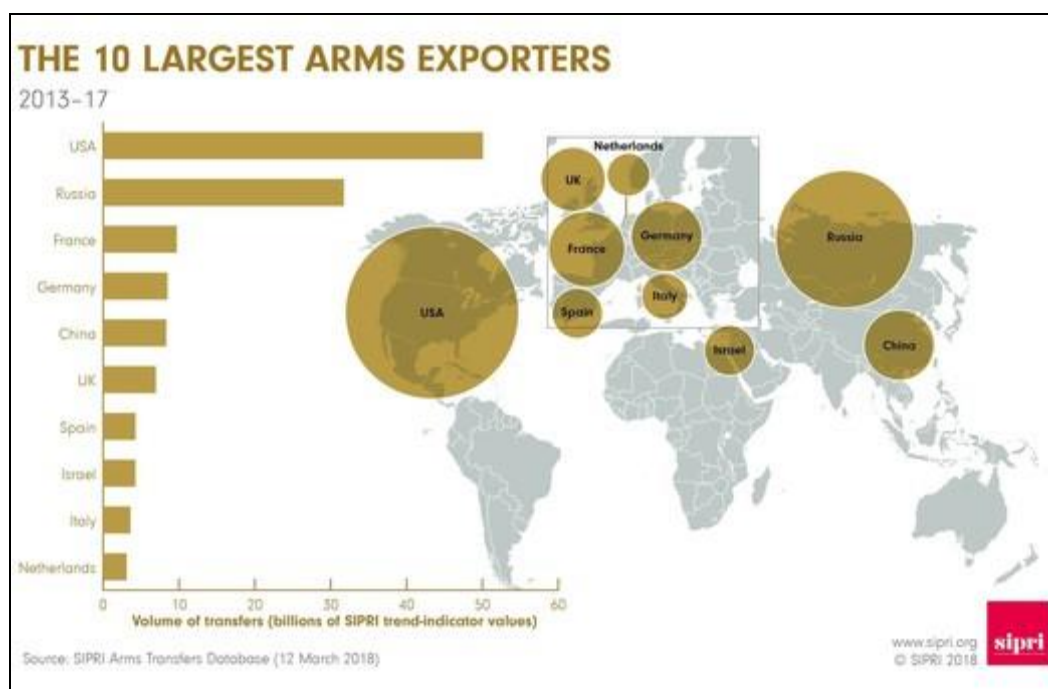

Рис. 2. Світові показники експорту зброї в 2017 р.[18]

В різних регіонах світу зараз існує низка міжнародних терористичних організацій, які несуть загрозу миру на планеті («ХАМАС», «Мученики Аль-акса», «Хезболлах», «Ісламський джихад», «Аль-каїда», «Ал-Гамаат ал-ісламія», «Ал-Джихад», алжирські «Фронт ісламського порятунку», пакистанські «Джамаат ал-фукра», «Харакат ал-ансар», «Аль-Каїда», «Світовий фронт джихада», ЕТА, ІРА та ін.). Сучасні жертви тероризму вимірюють десятками тисяч [5]. Збройні конфлікти зараз тривають на території України, Сирії, у багатьох країнах Африки. Напружені політичні відносини спостерігаються між США, Росією та Китаєм. Незважаючи на позитивні та мирно налаштовані результати сингапурських зустрічей лідерів Північної Кореї та США влітку 2018 р., відносини між ними залишаються вкрай загостреними.

У результаті продуктивної діяльності людини та використання природних ресурсів відбувається порушення балансу природного середовища та екосистем, а також місць проживання населення. У результаті господарської діяльності людини та високої концентрації виробництва на певних територіях порушено природний баланс, що спричинило катастрофічні явища в екосистемах і забруднення навколишнього середовища, включаючи повітряне (оксидами сірки, азоту, вуглекислим газом та іншими хімічними сполуками), водне (хімічними розчинами, нафтопродуктами, радіоактивними елементами тощо) та ґрунтове (значна ерозія та хімічне забруднення) тощо. Така

господарська діяльність людини призвела до «парникового ефекту» (глобальної зміни клімату), появи озонових дір, кислотних дощів, забруднення джерел питної води, наступу пустель, зникнення багатьох видів рослин і тварин тощо [6]. У результаті інтенсивної виробничої діяльності підприємств вичерпуються запаси корисних копалин планети, насамперед мінеральних (хрому, алюмінію, нікелю, срібла та інших кольорових металів, які широко використовуються в техніці) й паливних – нафти та газу. Всепланетарне зростання екологічних загроз змушує оцінювати їх як визначальні й спрямовуючі фактори у сфері розвитку міжнародних відносин та відповідних змін у геополітичній ситуації [4]. Це пов'язано зі складністю та суперечливістю процесів взаємодії систем техногенної цивілізації та природи. Особливо загострилися в наші дні екологічної проблеми, пов'язані із забруднення вод Світового океану. Великі іноземні ТНК здійснюють неконтрольоване захоронення в ньому отруйних і радіоактивних речовин тощо [9].

Стрімке зростання кількості населення світу (за офіційними прогнозами, у 2050 р. воно буде становити 10 млрд осіб) призведе до появи економічних та екологічних біженців [13]. Спостерігаються значні диспропорції у споживанні розвинутими країнами світових ресурсів, що за експертними підрахунками, становить близько 70 % світової енергії та металів і 60 % харчових продуктів. На думку науковців, світових ресурсів нафти для енергозабезпечення цивілізації вистачить лише на 30–60 років, природного газу – на 40–70 років [10].

Для планети сьогодні є актуальною проблема відставання рівня соціально-економічного розвитку країн третього світу та формування двох полюсів «Північ–Південь» – бідності (Півдня) та багатих країн (Півночі). Основна маса бідних країн розміщена в Азії, Африці та Латинській Америці (хоча останнім часом деякі країни Східної Європи, у тому числі й Україна, також опинилися в зоні зубожіння, де 70 % населення держави перебуває за межею бідності) [5].

За оцінками експертів, у другій половині ХХ ст. прискореними темпами зростає населення планети (щорічний приріст становить 2,5 %, а через кожні 30 років за рахунок демографічного вибуху в країнах Азії, Африки та Латинської Америки воно подвоюється) [17]. При цьому збільшення населення в окремих регіонах Південно-Східної Азії, Африки, Латинської Америки, як правило, не супроводжується створенням нормальних умов для життєдіяльності населення. Лише окремі країни (Китай – стримування народжуваності, Японія – продовження середньої тривалості життя, Південна Корея – підвищення якості життя населення та демографічне стримування) проводять спеціальні демографічні політики.

Збільшення кількості населення призводить до посилення навантаження на природні ресурси, прискорює їх вичерпування, створює небезпечну для загального миру ситуацією на планеті. Як зазначають експерти, щоденно недоїдають 75 % населення планети, що проживає переважно в Азії (Індія, Камбоджа, Лаос, В'єтнам, М'янма та ін.), Африці (Мавританія, Сенегал, Гамбія, Малі, Нігерія, Чад, Сомалі та ін.) й Латинській Америці (Перу, Венесуела, Еквадор, Гондурас, Чилі, Гватемала) [20]. За оцінками фахівців, потенційна загроза розвитку сучасної демографічної ситуації в регіонах світу полягає в тому, що населення планети в новому тисячолітті нараховує понад 1,5 млрд голодуючих, майже 1,5 млрд безробітних, до 2 млрд неграмотних і понад 2 млрд людей, що живуть в умовах відносного або абсолютного перенаселення, а більше 3 млрд – перебувають за межею бідності [10]. Найбільш критичне становище із забезпеченням населення продуктами харчування склалося у 20 країнах т. зв. «зони голоду», яка припадає переважно на напівпустелі та сухі савани. Тут темпи приросту населення у два рази перевищують виробництво продовольства. Середньодобова забезпеченість їжею, за оцінками фахівців, у цих країнах складає 80–85 % від рекомендованих ФАО норм (не менше 2400 ккал на добу) [20].

Окрім того, спостерігається висока смертність населення не тільки в Африці, Азії та Південній Америці, а й в Європі. Проте існують регіональні відмінності в причинах смертності та вікових групах населення. Так, наприклад, дитяча смертність домінує у регіонах із високою народжуваністю, тобто у країнах демографічного вибуху та складною санітарно-епідеміологічною ситуацією (поширення малярії, гепатиту-В, віспи, поліомієліту та інших епідемій) – в африканських, південно-східноазійських та латиноамериканських країнах. За статистикою, 1,5 млрд людей на планеті не отримують елементарної медичної допомоги [8]. Ті хвороби, які є виліковними у багатих країнах, можуть бути смертельними у бідних країнах. В Європі, США, Канаді та інших розвинутих країнах світу домінує смертність у результаті серцево-судинних хвороб, онкозахворювань, СНІДу,

алкоголізму, наркоманії та інших згубних звичок, частих суїцидів від депресивних станів, а також у наслідок підвищеної аварійності на дорогах.

Техногенні катастрофи спричинені виробничою діяльністю населення. Це – великомасштабні аварії, які призводять до важких наслідків для людини, тваринного й рослинного світу, змінюючи умови середовища їх існування. Вони з'явилися внаслідок використання людиною досягнень НТР та застосування нових технологій, а також у результаті порушення правил виробництва на потужних підприємствах тощо. До цих пір залишаються проблемними наслідки аварії на Чорнобильській АЕС в Україні та атомній станції «Фукусіма» в Японії, а також інші техногенні катастрофи з викидами небезпечних речовин у повітря, ґрунт та воду. Наприклад, страшна аварія в індійському місті Бхопал (1984 р.), де на підприємстві американської корпорації «Union Carbide» стався вибух і значний викид метилізоціанату (складника пестициду), буде ще довго давати про себе знати негативними наслідками прийдешнім поколінням. Щорічно у водах Світового океану відбувається аварії з нафтовими танкерами та значний вилив нафти в морях, який веде до загибелі риб, ссавців і птахів та планктону, що завдає значної шкоди екосистемам.

Складна соціально-економічна ситуація в багатьох країнах світу, всесвітня криза духовної культури сприяла переростанню такого негативного явища у проблему глобального масштабу, як злочинність, корупція, владний протекціонізм, хабарництво, работоргівля, торгівля органами, проституція та наркоманія, а також інтернетоманія та інші форми психологічної залежності, що становлять серйозну безпекову загрозу для регіонів світу. Останні є притаманними, у тому числі й для високорозвинутих країн, наприклад таких, як США, Японії та країн ЄС. Спостерігається також інтернаціоналізація злочинності, яка у багатьох випадках значно випереджує темпи світової інтеграції в економічній, соціальній і культурній сферах. Особливо небезпечним стало явище злочинності після того, як вона набрала організованих форм, сформувала й постійно розширює світовий ринок наркотиків, зброї, торгівлі органами та людьми («живим товаром») [10]. Дуже актуальною є проблема організованої злочинності, стимулювання розв'язання конфліктів у третьому світі з метою отримання прибутків, продажу зброї та відмивання грошей тощо, яка притаманна не тільки для слаборозвинутих країн, а насамперед – для США та розвинутих країн Європи [13]. Значну загрозу світового та регіонального розвитку становлять економічні та інформаційні війни й хакерські атаки, які можуть впливати на результати виборів навіть у таких інформаційно- та безпековорозвинутих країнах, як США, Франція, Німеччина та Великобританія. Не позбавлені також інформаційного впливу сучасні торгово-економічна війна Китаю проти США та агресія Росії проти України тощо.

Отже, безпекові загрози виникають у різних сферах життєдіяльності населення. Вони мають суб'єктивний та об'єктивний характер і проявляються різною мірою, маючи ступені на різних територіальних рівнях організації суспільства. Так кожна із безпекових загроз має свою домінуючу властивість прояву в різних регіонах світу (табл. 2). В одних найбільш актуальними та небезпечними, як наприклад, для Близького та Середнього Сходу, а також Південно-Західної Азії загалом, є загроза довготривалих збройних конфліктів (затяжні ізраїльсько-арабські (палестинські) конфлікти, Сирійська криза, індо-пакистанський конфлікт, Іракська та Афганська кризи тощо) та наявність на цій території «неофіційної ядерної зброї» (Ізраїль, Іран, Індія та Пакистан). Ступінь безпекових проблем і загроз для цього регіону й світу загалом є високим.

Для Західної Європи сучасною безпековою загрозою є неконтрольований наплив мігрантів та її штучна ісламізація, а також загроза терактів із боку ісламських бойовиків. Вагомим чинником військово-політичної та економічної нестабільності в регіоні є наявність сепаратизму в окремих державах Західної Європи (Бельгії, Великобританії, Іспанії, Франції та ін.), а також володіння ядерною зброєю Францією та Великобританією. Не менш вагомим чинником дестабілізації безпеки в регіоні є зростання військової могутності Німеччини та політико-економічна конкуренція між лідерами країн ЄС тощо. Додають проблемного характеру також британський «брексіт» та кризові явища в економіці країн регіону, особливо країн Південної Європи. Кіпрська проблема залишається також невирішеною. Постійні політичні суперечки між Туреччиною й Грецією та нові заяви останньої щодо перегляду морських кордонів у межах 12 морських миль можуть призвести до серйозних політичних наслідків у регіоні. Безпекові проблеми й ступінь загроз для розвитку Західної Європи та світу зокрема є середнім (табл. 2).

Основні безпекові проблеми та ступінь їх гостроти в регіональному зрізі*

№ з/п	Регіон світу	Зміст безпекових проблем	Наслідки	Сукупний ступінь безпекових загроз
1.	Західна Європа	Наявність ядерної зброї у Франції та Великобританії; наявність заморожених та існуючих конфліктів (Ольстер; баскська проблема; каталонське питання, проблема референдуму в Шотландії та Уельсі, сепаратизм у Бельгії та ін.); політична конкурентія серед країн ЄС та США; вихід Британії з ЄС; проблема функціонування спільної системи оборони та безпеки ЄС; проблеми інформаційної безпеки; зростання кібер-атак; зростання зовнішнього боргу в окремих країн (Греції, Італії, Португалії та ін.); надмірна концентрація виробництва; жорстка конкуренція й загрозна монополістична діяльність багатьох ТНК; вичерпаність мінеральних ресурсів; енергетична проблема; екологічні проблеми; техногенні катастрофи; демографічна криза; старіння населення; збільшення злочинності; наплив мігрантів із гарячих точок; торгівля зброєю; проблема безробіття; підвищена концентрація ісламського населення у містах за рахунок біженців та переселенців; ризик терактів; поширення наркоманії, СНІДу, торгівлі органами, проституції тощо	Гальмування соціально-економічного та політичного розвитку; наявність внутрішніх і зовнішніх протиріч та конфліктів; боротьба за сфери впливу та контроль над територіями, ринками збуту та сировинними ринками; загроза розвалу ЄС; блокування держав у зовнішньополітичних питаннях; орієнтація на світові центри сили (США, Китай, РФ)	Середній
2.	Східна Європа	Багато проблем соціально-економічного й політичного характеру; відставання від країн Західної Європи; наявність ядерної зброї в РФ; наявність заморожених та існуючих конфліктів (країни пост-Югославії, в Молдові, на Сході України, Північному Кавказі та Грузії); політична конкуренція РФ з іншими геополітичними центрами світу; анексія Криму Російською Федерацією; проблема вступу та адаптації нових членів у ЄС; проблеми розміщення систем ПРО в Прибалтиці та Польщі й інших країнах; інформаційної безпеки; надмірна концентрація виробництва; вичерпаність мінеральних ресурсів; енергетична проблема; екологічні проблеми; подолання наслідків аварії на ЧАЕС; техногенні катастрофи; демографічний дисбаланс; старіння населення; збільшення злочинності; безробіття; зовнішнє заробітчанство; торгівля зброєю; корупція влади (Україна, РФ, Молдова); порушення прав людини та свободи слова (РФ, Україна, Білорусь та ін.); поширення наркоманії, СНІДу, торгівлі органами, проституції, алкоголізму тощо	Гальмування соціально-економічного та політичного розвитку; наявність внутрішніх і зовнішніх конфліктів; боротьба за сфери впливу та контроль над територіями, ринками збуту з боку РФ; блокування держав у питаннях зовнішньої політики; орієнтація на світові центри сили (США, Китай, ЄС)	Підвищений

3.	Близький і Середній Схід та Південно-Західна Азія	Наявність багатьох конфліктів і гарячих точок (війна в Сирії, часті ізраїльсько-арабські конфлікти, індо-пакистанський, курдське питання, діяльність ІДІЛ); кіпрський конфлікт; підвищена релігійна та етнічна нетерпимість; політична нестабільність в Іраку, Афганістані, Туреччині, Ірані й терористична небезпека; існування багатьох радикальних про ісламських угруповань (ХАМАС, Хезбол-лах, Аль-каїда та ін.); часті провокативно-анексійні дії Ізраїлю; наявність ядерної зброї в Ірані, Пакистані, Індії); високий ступінь мілітаризації країн регіону; постачання наркотиків до Європи, США та інших регіонів світу; диспропорції в економічному розвитку нафтових країн (ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія та ін.) і малоресурсних держав регіону; торгівля зброєю (Саудівська Аравія, ОАЕ); поширеність багатьох хвороб; часті засухи, неврожаї; проблеми забезпеченості водою сільського господарства та питною водою, продуктами харчування; екологічні проблеми тощо	Жорстка політична та економічна конкуренція між країнами; підвищений ступінь мілітаризації країн; можливість розв'язання нових конфліктів і третьої світової війни; наявність ядерної зброї та ядерних технологій; неконтрольована торгівля зброєю та наркотиками тощо	Високий
4.	Південно-Східна та Східна Азія	Наявність ядерної зброї в Китаї та Північній Кореї; політична та економічна домінація Китаю в регіоні та світі; торгово-економічні війни Китаю та США; високий ступінь мілітаризації країн регіону; наявність багатьох конфліктів і проблемних ситуацій (протистояння між Північною та Південною Кореєю); територіальні зазіхання Китаю до своїх сусідів; територіальні претензії Японії до РФ щодо Курильських о-вів; нестабільна політична ситуація в країнах Індокитаю та проблеми в Південно-Китайському морі тощо); демографічний вибух; значна територіальна концентрація населення в Китаї, Японії, Південній Кореї, Індокитаї, нових індустріальних країнах; високий ступінь безробіття; наявність шкідливих виробництв; складні екологічні проблеми; техногенні катастрофи; подолання наслідків аварії на АС в м. Фукусіма (Японія); нестача ресурсів, особливо енергетичних у багатьох країнах регіону; диспропорції в економічному розвитку Японії, Китаю, Південної Кореї, нових індустріальних країн (Сінгапуру, Тайваню, Гонконгу та ін.) стосовно до інших країн регіону; проблеми голоду; поширеність багатьох хвороб; часті неврожаї тощо	Високий ступінь мілітаризації країн; жорстка політична та економічна конкуренція між країнами; можливість розв'язання нових конфліктів і третьої світової війни; наявність ядерної зброї та ядерних технологій; значна концентрація населення тощо	Середній
5.	Північна Африка	Наявність багатьох заморожених і триваючих конфліктів (негативні наслідки арабської весни; Лівійська криза; політична нестабільність в Єгипті, Алжирі, Тунісі тощо); наявність радикальних проісламських угруповань; економічна залежність регіону від Європи; нелегальна торгівля зброєю; диспропорції в економічному розвитку країн	Відставання в економічному розвитку від країн Заходу; загроза виникнення нових збройних конфліктів; внутрішньополітична нестабільність у багатьох країнах регіону	Підвищений

Продовження таблиці 2

		регіону (Марокко та інші країни регіону); складна екологічна ситуація; розширення пустелі; часті засухи, неврожаї; проблеми забезпечення водою сільського господарства та питною водою, продуктами харчування тощо		
6.	Тропічна Африка	Наявність великої кількості існуючих різноманітних етнічно-релігійних та територіально-ресурсних конфліктів та боротьба за владу всередині країн; наявність радикальних проісламських угруповань; діяльність сомалійських піратів; значне економічне відставання регіону від розвинених країн та їх залежність від США, ЄС та інших розвинених країн світу; висока народжуваність і смертність місцевого населення; безробіття; нелегальна торгівля зброєю; наявність шкідливих виробництв; проблеми голоду, поширення багатьох хвороб та небезпечних соціальних явищ; часті засухи, неврожаї; проблеми забезпечення водою сільського господарства та питною водою; складна екологічна ситуація тощо	Значне відставання в економічному розвитку від інших країн світу; часті конфлікти; загроза виникнення нових збройних конфліктів; проблеми голоду й захворюваності	Середній
7.	Північна Америка	Наявність ядерної зброї в США; політична, економічна та фінансова гегемонія США; участь США у багатьох міжнародних конфліктах; підвищена мілітаризація США та Канади; високий ступінь безробіття в США та Канаді; наявність багатьох загроз інформаційного характеру; зростання кібер-атак; жорстка конкуренція й загрозна монополістична діяльність багатьох ТНК; надмірна територіальна концентрація виробництва; складна екологічна ситуація в багатьох промислових районах регіону; техногенні катастрофи; вплив мігрантів із багатьох регіонів світу; значна концентрація біженців на кордоні США та Мексики; підвищена поширеність наркоманії та злочинності, високий ступінь захворюваності на СНІД, торгівля органами, проституція тощо; часті теракти в США	Висока мілітаризація; значна концентрація виробництва; підвищений ризик терактів	Середній
8.	Латинська Америка та країни Карибського басейну	Політична, економічна та фінансова нестабільність у переважній більшості країн регіону; наявність багатьох конфліктних ситуацій внутрі держав і на двосторонньому рівні; висока народжуваність та смертність місцевого населення; високий ступінь безробіття; екологічні проблеми; техногенні катастрофи; надмірна вирубка лісів; поширення злочинності; війни між наркокартелями та синдикатами; торгівля органами; проституція; поширеність небезпечних хвороб тощо	Небезпека розв'язання нових конфліктів; вплив іммігрантів до інших регіонів світу (переважно в Північну Америку – США, Мексику та Канаду)	Середній

9.	Австралія й Океанія	Наявність ядерних полігонів та багатьох військових баз США та НАТО в Океанії й біля берегів Австралії; мілітаризація Австралії; наявність багатьох конфліктних ситуацій в океанійських державах; екологічні проблеми; техногенні катастрофи; значна економічна та політична залежність країн регіону від США, ЄС, Японії та Китаю; поширеність злочинності тощо	Небезпека значного забруднення навколишнього середовища; розв'язання нових конфліктів; залежність політичного курсу та розвитку економіки від США, Великобританії та інших геополітичних центрів світу	Порівняно слабкий
----	----------------------------	---	--	-------------------

* Складено за: [10; 12; 18; 20].

Східна та Центральна Європа має низку заморожених (пост-югославські, північнокавказькі, молдовсько-придніпровський конфлікти тощо) та діючих збройних конфліктів (Схід України). Постійні політичні провокації з боку Росії та анексія Криму не йдуть на користь стабілізації безпеки у цьому регіоні, не беручи до уваги значний рівень безробіття та соціального зубожіння на цій території. Рівень безпекових загроз у регіоні є підвищеним.

Південно-Східна та Східна Азія має низку безпекових загроз конфліктного та політико-економічного характеру. Гегемонія ядерної та промислово розвинутої держави Китаю в регіоні та світі дає перші наслідки жорсткої конкурентної діяльності цієї держави, яка має територіальні претензії до усіх своїх сусідів. Різкі контрасти у рівні соціально-економічного розвитку та матеріального становища країн регіону, а також жорстка конкуренція за сировинні ринки та ринки збуту ведуть до різких безпекових диспропорцій і стимулюють розвиток конфліктної ситуації на цій території загалом. Наявність неконтрольованої ядерної зброї в Північній Кореї може становити серйозну загрозу не тільки для країн регіону, а й для її головних ворогів та конкурентів, насамперед, США, Японії та Південної Кореї. Оцінка безпекових загроз для регіону є середньою й потребує корекції.

Високий рівень безробіття й зубожіння населення Південної Америки загалом, часті війни між злочинними угрупованнями та наркокартелями спричинюють неконтрольовані міграційні напливи до країн Північної Америки та стимулюють вживання жорстких протиміграційних дій із боку США. Остання відчуває себе глобальним лідером у багатьох сферах міжнародної взаємодії – військово-політичній, фінансово-економічній, культурно-інформаційній тощо, а це сприяє її політиці геополітичної гегемонії та зазіхання на глобальне лідерство, що є вкрай загрозливим із позицій світової безпеки. Безпекові загрози в регіоні викликають занепокоєння світової громадськості й розвинутих країн інших регіонів.

Африка є найбільш конфліктним регіоном планети. На її території спостерігається найбільша кількість конфліктних ситуацій та збройних сутичок сучасності. Тут спостерігається найвищий ступінь конфліктності території, що є прямопропорційним із наукового погляду до індексу етнічного розмаїття, який у цьому регіоні планети є найвищим [13]. Проте внутрішні африканські конфлікти серйозної загрози для світової громадськості, за оцінками експертів, не становлять, хоча є небезпечними для власне африканських країн, адже ведуть до значної загибелі місцевого населення, його крайнього зубожіння, голоду та поширення небезпечних хвороб. Особливо ця безпекова проблема стосується Тропічної Африки. Північна Африка (переважно Магрибські країни, за винятком Марокко) ще не може повною мірою оговтатися від наслідків «арабської весни», яку тут спровокували США та країни ЄС (Франція, Великобританія, Німеччина та ін.) у 2011–2013 рр., що супроводжувалася збройними конфліктами та громадянськими війнами із військовими переворотами за участю країн НАТО. Головна мета полягала в контролі над нафтовими запасами Північної Африки, насамперед, Лівії та заволодіння її ядерними технологіями, які неофіційно отримав лідер Лівійської Джамахірії – Муаммар Каддафі та його уряд, а також контролем над Суецьким каналом, через який транспортується близькосхідна нафта тощо. Тому безпековий ступінь загроз у цьому регіоні є підвищений.

Австралія та Океанія останнім часом досить інтенсивно мілітаризуються й потерпають від наслідків техногенних катастроф й шукають політичного співробітництва з глобальними

геополітичними лідерами та вдаються до інших політичних заходів, що викликає безпекове занепокоєння.

За експертними оцінками «Business Insider», у 2050 р. найбільшими безпековими викликами для людства на планеті буде: збільшення у тричі людей, що проживають у містах (тобто з 4 млрд до 6,3 млрд осіб), що призведе до зростання конфліктів на планеті, злочинності, загострення проблем функціонування агломерацій, масової антисанітарії, поширення хвороб та вірусів, зростання вуглецевих викидів у містах тощо; зростання смертей унаслідок легеневих хвороб від токсичного забруднення повітря; нестачі питної води (вже сьогодні 1,1 млрд осіб практично не мають доступу до води, а 2,5 мільярдів (36 % населення) відчувають нестачу води, а в 2050 р. від дефіциту води буде страждати 5 млрд осіб; зникнення багатьох видів рослин і тварин, насамперед, риби, як продукту харчування; значно зросте число голодуючого населення у світі; зникнуть тропічні ліси; з'являться стійкі до антибіотиків бактерії, що знищать до 10 млн людей; поширяться малярія, гарячка денге, жовта гарячка, холера та інші хвороби; кількість людей, які страждають на слабоумство, збільшиться втричі (до 115 млн осіб); кліматичні зміни спричинять зростання кількості небезпечних ураганів та інших природних катаклізмів; у результаті парникового ефекту та потепління затопиться багато територій Європи та Азії; різко буде відчуватися нестача прісної води; втрадиться електропостачання значних територій планети; зростуть соціальні проблеми – депресія, суїциди, злочинність, інтернетом та інші форми залежності; зросте число кібер-атак; почнуться «хакерські війни»; нафта та інші вичерпні ресурси стануть надто дорогими тощо [10].

Таким чином, першочерговими безпековими завданнями для регіонів світу, які країни мають вирішувати найближчим часом, є такі [7]:

- у військовій сфері (відмова від ядерної війни; демілітаризація космосу; ліквідація ядерної та хімічної зброї; скорочення звичайних озброєнь; зменшення військових витрат тощо);
- у політичній сфері (забезпечення права кожного народу на свободу свого соціального й політичного вибору; справедливе врегулювання конфліктів; зміцнення довіри між народами тощо);
- в економічній сфері (відмова від будь-яких форм економічної дискримінації; встановлення нового економічного порядку);
- у сфері екології (об'єднання зусиль усіх держав у боротьбі зі зростаючою забрудненістю навколишнього середовища; розвиток екологічно чистих, безвідходних технологій та виробництва; збереження озонового шару планети);
- у гуманітарній сфері (розширення культурного та наукового міжнародного співробітництва; взаємодія в сфері медицини та освіти; дотримання політичних та інших прав людини тощо).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у регіонах світу наявно багато безпекових загрозливих проблем як природного, так і політично-антропогенного характеру. За критерієм походження й середовищем прояву основних безпекових викликів доцільно виділяти політичні, військові, економічні, соціальні, культурні, екологічні, ідеологічні та науково-технічні загрози. Глобальні безпекові загрози є наслідком протистояння, з одного боку, природи, а, з іншого – політичної та господарської діяльності людини. Серед них найбільш небезпечними для регіонального та глобального розвитку країн є: загроза світової ядерної війни; зростаючий розрив у рівнях економічного та культурного розвитку між розвинутими індустріальними країнами Заходу й країнами, що розвиваються; економічна й культурна відсталість країн Азії, Африки та Латинської Америки; проблема голоду та злиднів; обмеженість необхідних для подальшого економічного розвитку людства природних ресурсів; екологічні проблеми; наростаючі демографічні проблеми; негативні наслідки НТР; загострення проблеми міжнародного тероризму та екстремізму; поширення наркоманії, алкоголізму та СНІДу; порушення прав людини; руйнування культурної спадщини й моральних цінностей; цивілізаційне протистояння між різними ідеологіями та культурно-релігійними цінностями; домінування розвинутих країн у використанні та привласненні світових ресурсів та засобів виробництва; розповсюдження ядерної, хімічної, біологічної, геофізичної, космічної, психотропної, екологічної зброї та технологій масового ураження; утворення нових центрів сили, протистояння й боротьба між ними; виникнення глобальних соціальних спалахів і протестів межевої злиденності й бідності в країнах «третього світу» тощо. Найбільш нестабільними регіонами світу з безпекових позицій є Близький і Середній Схід та Південна Азія, Північна Африка та Центрально-Східна Європа, безпекові проблеми яких потребують подальшої наукової уваги.

Джерела та література

1. Андреева Т. Г. Безопасность Западной Европы и независимые ядерные силы Великобритании и Франции / Т. Г. Андреева // *Мировая экономика и междунар. отношения.* – 2004. – № 1. – С. 51–61.
2. Арбатов А. Г. Здравый смысл и разоружение / А. Г. Арбатов // *Россия в глобальной политике [Электронный ресурс].* – Режим доступа : <http://www.globalaffairs.ru/number/Zdravyi-smysl-i-razoruzhenie-14971>
3. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія / О. С. Бодрук. – К. : НІПМБ, 2001. – 295 с.
4. Бохан А. В. Міжнародна екологічна безпека: сучасні виміри та принципи реалізації / А. В. Бохан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.localhost/2009/10/28/world
5. Добаева И. «Новый терроризм»: глобализация и социально-экономическое расслоение» / И. Добаева, А. Добаев // *Международная экономика и междунар. отношения.* – 2009. – № 5. – С. 114–120.
6. Елдышев Ю. Н. Изменение климата: факты и факторы / Ю. Н. Елдышев // *Экология и жизнь.* – 2008. – № 3 (76). – С. 46.
7. Ліпкан В. А. Національна безпека України / В. А. Ліпкан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/368-natsionalna-bezpeka-ukrani-lpkan-va.html>
8. Лук'яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція : монографія / Д. Г. Лук'яненко. – К. : ТОВ «Нац. підручник», 2008. – 318 с.
9. Мировой океан стал мировой свалкой // *Экология и жизнь.* – 2007. – № 11 (72). – С. 54.
10. Неравновесие страха [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.inosmi.ru/translation/227155.html>
11. Пилипенко О. Є. Сучасні проблеми міжнародної безпеки / О. Є. Пилипенко // *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* – 2014. – № 123 (част. I). – С. 16–23.
12. Питання роззброєння [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/russian/peace/disarmament/massdestr.html>
13. Радзиховский А. П. Человечество против человека / А. П. Радзиховский, Л. В. Кейсевич. – К. : Феникс, 2002. – 432 с.
14. Рейтинг военной мощи стран мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://expert.ru/2014/04/22/rejting-voennoj-moschi-stran-mira/>
15. Рыхтик М. И. Эволюция понятия «безопасность»: от «жестких угроз» до «мягких вызовов» / М. И. Рыхтик // *Современные проблемы мировой политики: Безопасность, конфликты и их анализ* / под ред. М. М. Лебедевой. – М. : Аспект-Пресс, 2002. – 257 с.
16. Тимків Я. І. Особливості та класифікація сучасних загроз національній та міжнародній безпеці / Я. І. Тимків // *Наук. вісник Одес. держ. екон. ун-ту.* – 2006. – № 11 (31). – С. 176–183.
17. Філіпенко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку / А. С. Філіпенко. – К., 2003. – 281 с.
18. Щорічник СІПРІ 2017: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sipriyearbook.org
19. Patiychuk Viktor. Spatial Aspects of International Security in the Nuclear Context / Viktor Patiychuk // *Наук. вісник СХУ ім. Лесі Українки. Серія : Геогр. науки.* – 2018. – № 3 (376). – С. 35–46.
20. World Bank: Statistic [Electronic resource]. – Access mode : <http://databank.worldbank.org/data/databases.aspx>.

References

1. Andreeva T. H. Bezopasnost Zapadnoi Evropy y nezavysymye yadernye syly Velykobrytanyu y Frantsyy / T. H. Andreeva // *Myrovaia ekonomyka y mezhhdun. otnosheniya.* – 2004. – № 1. – S. 51–61.
2. Arbatov A. H. Zdravyi smysl y razoruzhenye // *Rossyia v hlobalnoi polytyke [Elektronnyi resurs].* – Rezhym dostupa : <http://www.globalaffairs.ru/number/Zdravyi-smysl-i-razoruzhenie-14971>
3. Bodruk O. S. Struktury voiennoi bezpeky: natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty : monohrafiia / O. S. Bodruk. – K. : NIPMB, 2001. – 295 s.
4. Bokhan A. V. Mizhnarodna ekolohichna bezpeka: suchasni vymiry ta pryntsyepy realizatsii / A. V. Bokhan [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : www.localhost/2009/10/28/world
5. Dobaeva Y. «Novyi terroryzm»: hlobalyzatsiya y sotsyalno-ekonomycheskoe rassloeniye» / Y. Dobaeva, A. Dobaev // *Mezhhdunarodnaia ekonomyka y mezhhdun. otnosheniya.* – 2009. – № 5. – S. 114–120.
6. Eldyshev Yu. N. Yzmeneniye klymata: fakty y faktory / Yu. N. Eldyshev // *Ekolohiya y zhyzn.* – 2008. – № 3 (76). – S. 46.
7. Lipkan V. A. Natsionalna bezpeka Ukrainy / V. A. Lipkan [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://westudents.com.ua/knigi/368-natsionalna-bezpeka-ukrani-lpkan-va.html>

8. Luk'ianenko D. H. Hlobalna ekonomichna intehratsiia : monohrafiia / D. H. Luk'ainenko. – K. : TOV «Nats. pidruchnyk», 2008. – 318 s.
9. Myrovoi okean stal myrovoi svalkoi // Ekolohyia y zhyzn. – 2007. – № 11 (72). – S. 54.
10. Neravnovesye strakha [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://www.inosmi.ru/translation/227155.html>
11. Pylypenko O. Ye. Suchasni problemy mizhnarodnoi bezpeky / O. Ye. Pylypenko // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. – 2014. – № 123 (chast. I). – S. 16–23.
12. Pytannia rozzbroiennia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.un.org/russian/peace/disarmament/massdestr.html>
13. Radzykhovskiy A. P. Chelovechestvo protyv cheloveka / A. P. Radzykhovskiy, L. V. Keisevych. – K. : Fenyks, 2002. – 432 s.
14. Reitynh voennoi moshchy stran myra [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://expert.ru/2014/04/22/rejting-voennoj-moschi-stran-mira/>
15. Rykhtyk M. Y. Evoliutsiya poniatiya «bezopasnost»: ot «zhestkykh uhroz» do «miahkykh vyzovov» / M. Y. Rykhtyk // Sovremennye problemy myrovoi polytyky: Bezopasnost, konflikty y ikh analiz / pod red. M. M. Lebedevoi. – M. : Aspekt-Press, 2002. – 257 s.
16. Tymkiv Ya. I. Osoblyvosti ta klasyfikatsiia suchasnykh zahroz natsionalnii ta mizhnarodnii bezpetsi / Ya. I. Tymkiv // Nauk. visn. Odes. derzh. ekon. un-tu. – 2006. – № 11 (31). – S. 176–183.
17. Filipenko A. S. Tsyvilizatsiini vymiry ekonomichnoho rozvytku / A. S. Filipenko. – K., 2003. – 281 s.
18. Shchorichnyk SIPRI 2017: Ozbroiennia, rozzbroiennia ta mizhnarodna bezpeka [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : www.sipriyearbook.org
19. Patyichuk Viktor. Spatial Aspects of International Security in the Nuclear Context / Viktor Patyichuk // Nauk. visnyk SNU im. Lesi Ukrainky. – 2018. – № 3 (376). – S. 35–46.
20. World Bank: Statistic [Electronic resource]. – Access mode : <http://databank.worldbank.org/data/databases.aspx>.

Патийчук Виктор. Региональные аспекты современных международно-безопасных проблем.

Обобщено понятие международная и региональная безопасность, угрозы безопасности и вызовы, глобальные вызовы и глобальные проблемы. Рассмотрено содержание главных проблем безопасности в глобальном контексте. Проанализированы основные проблемы безопасности в региональном контексте. Определена степень влияния угроз безопасности на функционирование системы безопасности регионов мира. Исследованы основные диспропорции в безопасном развитии регионов мира. Раскрыты основные недостатки в функционировании современной системы безопасности регионов и мира в целом. Указано на необходимость решения актуальных проблем безопасности и принятия коллективных мер по их преодолению и локализации.

Ключевые слова: безопасность региона, пространственные характеристики безопасности, глобальная безопасность, безопасная угроза, безопасный вызов, региональные безопасные проблемы, глобальные проблемы, международные отношения.

Patyichuk Viktor. Regional Aspects of Modern International Security Problems. The concepts of international and regional security, security threats and challenges, global challenges and global issues are generalized. The content of the main security problems in the global context is considered. The main security problems in the regional context are analysed. The degree of influence of security threats on functioning of the security system of regions of the world is determined. The main disproportions in the security development of the regions of the planet are investigated. The main disadvantages in functioning of the modern security system of the regions and of the world as a whole are revealed. It is indicated on the necessity of solving actual security problems and taking collective measures for their overcoming and localization.

Key words: regional security, spatial characteristics of security, global security, security threat, security challenge, regional security issues, global problems, international relations.

Стаття надійшла до редколегії
29.10.2018 р.